

УДК (001.891.3:001.76) 664.8
JEL O31, L 66

ЛАЙКО О.І.

*д-р екон. наук,
ст. наук. співроб.*

*Інститут проблем ринку та економіко- екологічних досліджень НАНУ
Французький бульвар, 29, м. Одеса, Україна, 65044
E-mail: alexlayko@gmail.com*

ІВАНЧЕНКОВ В.С.

пошукувач

*Інститут проблем ринку та економіко- екологічних досліджень НАНУ
Французький бульвар, 29, м. Одеса, Україна, 65044
E-mail: slavas@te.net.ua*

СТРУТИНСЬКА І.В.

к.е.н.

доцент кафедри комп'ютерних наук

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
вулиця Руська, 56, м. Тернопіль, Україна, 46001
E-mail: univtu.edu.te.ua*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОНСЕРВНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Розглянуто сутність термінів інновацій та інноваційної діяльності для підприємства консервної промисловості, на прикладі підприємств Українського Причорномор'я. Вдосконалено класифікацію видів інновацій та інноваційних процесів для консервних підприємств шляхом виділення релевантних класифікаційних груп, актуальних в аспекті сучасних наукових та практичних підходів. Визначено економічну сутність категорії інноваційної сприйнятливості підприємств.

Ключові слова: інновації, класифікація інновацій, інноваційні процеси для консервних підприємств, інноваційна сприйнятливість підприємств

LAIKO O.I.,

Dr.Sc. (Economics),

*Institute Of Market Problems And Economic&Ecological Research of the
National Academy Of Sciences Of Ukraine
Frantsuzskiy Boulevard, 29, Odessa, Ukraine
E-mail: alexlayko@gmail.com*

IVANCHENKOV V.S.,

Scientific degree seeker

*Institute Of Market Problems And Economic&Ecological Research of the
National Academy Of Sciences Of Ukraine
Frantsuzskiy Boulevard, 29, Odessa, Ukraine
E-mail: slavas@te.net.ua*

STRUTYNSKA I.V.

PhD (Economics),

*Associate Professor of the Department of Computer Science
Ternopil Ivan Puluj National Technical University
Ruska str., 56, Ternopil, Ukraine
E-mail: univtu.edu.te.ua*

THEORETICAL BASES OF THE INNOVATIVE ACTIVITY OF THE CANNING ENTERPRISE RESEARCH

It is considered the essence of the terms of innovations and innovative activity of the canning industry enterprise, on example of enterprises of the Ukrainian Black Sea region. It is improved the classification of types of innovations and innovative processes for canning enterprises, by allocating relevant classification groups, that are actual in the aspect of modern scientific and practical approaches. The economic essence of the category of innovative susceptibility of enterprises is determined. According to the modern requirements and challenges that arise in the process of transformation of the national economic system it is determined the need of update of the theoretical basis for the study of innovation processes, and it is proved the necessity of formulation of the objective definitions and classifications of innovations, of the types of innovation activities that make key-point in the research process of the current realities of economic development. As a result of the research of various types and definitions of innovations, it is established that the most important for the analyzing process of innovations for enterprises in the canning industry are such classifications, which are based on the degree of participation in the production process (production and non-productive innovations: administrative, in other processes of internal management, in the processes of supply-sales, in circulation processes, financial services), on the functional purpose of innovations (production and technological, personnel, economic, logistic, marketing, financial, investment, infrastructure innovations). The definition of innovations for canning enterprises is given in the article, it is developed the classification of types of innovation for the canning enterprise that is oriented on objective features and distinguishes of the innovation process, which is actually carried out by domestic enterprises that allows to take into account the aspect of actuality.

Key words: innovations, classification of innovations, innovative processes for canning enterprises, innovative susceptibility of enterprises

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.

Вітчизняні промислові підприємства, які займаються впровадженням інновацій, так чи інакше потребують наявності актуальної теоретичної бази, оскільки прикладні реалії ведення господарської діяльності стрімко змінюються і теоретичне забезпечення, понятійний апарат також мають відповідати вимогам сучасності. Для консервних підприємств може бути визначена значна кількість видів інноваційної активності, однак для побудови ефективної внутрішньої управлінської політики на підприємстві необхідним є визначення раціонального і релевантного переліку видів інноваційної активності та класифікації видів інновацій з метою обрання лише найбільш значущих, прикладна робота з якими принесе найбільш суттєву віддачу в економічному та інших необхідних цільових вимірах для підприємства. Також важливим аспектом є теоретичне обґрунтування станів консервних підприємств стосовно їхньої готовності до провадження інноваційної діяльності, їхньої ресурсної спроможності та забезпеченості умовами і людським капіталом. Питання дослідження інноваційної активності на вітчизняних промислових підприємствах, причому саме консервної галузі, нами розглядається через достатньо високий ступінь розвиненості даного виду виробництва в Україні, через перспективність розвитку даного виду економічної діяльності з можливостями ефективного використання наявних сировинних ресурсів, виготовлення з них продукції з високою доданою вартістю і виходу на внутрішні і міжнародні ринки з брендовими високоякісними продуктами консервної промисловості.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Теоретичні і прикладні аспекти розвитку вітчизняних консервних промислових підприємств досліджуються економістами протягом доволі тривалого часу, однак в результатах їхніх наукових робіт наводяться як схожі, так і кардинально різні погляди на економічну сутність інновацій для промислового підприємства, надаються доволі різні визначення базовим категоріям і термінам, наводяться обґрунтування доцільності здійснення різних за своєю сутністю класифікацій інновацій консервних підприємств. Визначення терміну інновації зазнало чимало трансформацій та корегувань з часів першого згадування в роботах Й. Шумпетера [1]. Найпершим офіційним визначенням інновацій за Й. Шумпетером є новий науково-обґрунтований спосіб більш ефективного, раціонального використання факторів виробництва для досягнення кінцевих цілей процесу суспільного виробництва. Також в його роботах наведено класифікацію різних видів інновацій та інноваційних процесів (виробництво нового продукту, впровадження нового засобу виробництва, застосування нових матеріалів, освоєння нового ринку збуту, впровадження нових організаційних, організаційно-правових форм господарювання).

Грунтовне дослідження інноваційного процесу з виділенням аналізу термінологічного базису, оцінки еволюції інновацій в світовій економічній історії, з виділенням ключових етапів становлення інноваційного процесу в Україні та з визначенням основ інноваційного менеджменту наведено в

роботах Захарченка В.І. [2].

В роботах Лазаревої Є.В. [3, 4] та Бутенка А.І. [5] розглянуто цілу низку питань інноваційного розвитку в економіці на макро-, мезо-, мікро-рівнях як з теоретичної, так і з науково-прикладної точок зору.

Теоретичні аспекти дослідження інноваційних процесів, напрямки вирішення проблем, які виникають в процесі впровадження інновацій на вітчизняних підприємствах, викладені в роботах Кулиняк І.Я., Демків О.-І.М. [6].

Ґрунтовні наукові дослідження з питань інноваційного розвитку на промислових підприємствах містять в собі різні підходи до класифікації інновацій, зокрема в роботах Бондаренко С.А. [7] наведено перелік типів і видів інновацій для промислового підприємства.

Комплексний підхід до вирішення проблем інноваційного забезпечення розвитку національної економічної системи зі всебічним обґрунтуванням концептуальних напрямів та уточненням дефініцій наведено в роботах Геєця В.М., Семиноженка [8] та Матюшенка І.Ю. [9].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак консервне виробництво має свої специфічні риси і потребує, на нашу думку, вибору такого набору класифікаційних типів і видів інновацій, які є найбільш важливими і актуальними для наукового дослідження з огляду на їхню сутнісну і практичну значущість для вітчизняного підприємства консервної промисловості.

Формулювання цілей дослідження. Сучасні вимоги і виклики, що виникають в процесі трансформації національної економічної системи, визначають необхідність актуалізації теоретичного базису для дослідження інноваційних процесів, а також обумовлюють необхідність формулювання об'єктивних дефініцій та класифікацій інновацій, видів інноваційної діяльності, які є ключовими для сучасних реалій економічного розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Для побудови теоретико-методичних підходів з оцінки та регулювання інноваційної діяльності промислових підприємств необхідним є надання актуального визначення категорії «інноваційна сприйнятливість». Під актуалізацією категорії розуміємо її всебічну семантичну насиченість потрібними складовими задля максимально можливої відповідності сутності реалій ведення господарської діяльності.

Й. Шумпетер [1] визначає інновації як нову науково-організаційну комбінацію, спосіб більш ефективного, раціонального використання факторів виробництва для досягнення кінцевих цілей, які формуються під впливом підприємницьких інтересів. Наведена Шумпетером класифікація інновацій не має поділу на окремі ознаки, однак характеризується релевантністю відносно актуальних потреб, що мали місце на той момент, коли було здійснено таке групування видів інновацій. Виділяються такі класифікаційні групи інновацій:

- виробництво або кардинально нового продукту, або такого продукту, що має оновлені поліпшені властивості;
- впровадження на основі наукового відкриття нового засобу виробництва або впровадження нового підходу до виробництва, збуту продукції;
- використання якісно нових матеріалів;
- освоєння нового способу реалізації продукції, нового ринку збуту;
- впровадження нових організаційних, організаційно-правових форм господарювання.

Визначення інновацій, яке складає інституціональну основу для інноваційної діяльності в Україні, наведене в Законі «Про інноваційну діяльність» [10] і сутність такого визначення полягає в такому: інновації - новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери.

Визначення інновації, яке, вважаємо, є доречним для забезпечення актуальності даного дослідження, повинно спиратись на об'єктивні особливості інноваційного процесу для вітчизняних консервних підприємств.

Так, інновації – це нововведення в сфері техніки, технологій, організації, управління, яке засноване на використанні і впровадженні результатів і досягнень наукової і науково-технічної діяльності, передового досвіду та є уособленням результатів інноваційної діяльності.

Однією з ключових проблем, які можливо вирішити завдяки впровадженню інновацій, є

відносно низький рівень конкурентоспроможності і самих підприємств, і їхньої продукції. Тому заходи щодо підвищення рівня конкурентоздатності підприємств консервної промисловості залежатимуть від наявності конкретного типу проблем щодо їхнього розвитку та від рівня їхньої сприйнятливості до певного типу інновацій. Для формування загальної концепції управління розвитком консервного підприємства на інноваційних засадах, формування методичного підходу до оцінки рівня інноваційної сприйнятливості консервного підприємства важливим є визначення класифікації інновацій для підприємства такого типу і класифікації основних проблем, які можуть бути вирішені за допомогою інноваційних підходів. Найбільш суттєвими для оцінки ступеню інноваційної сприйнятливості є класифікації інновацій за ознаками ступеню участі у виробничому процесі та функціональної ролі інновацій.

Існує дуже багато видів класифікацій інновацій для підприємств, за різними ознаками (за значенням, за масштабами, за глибиною впливу нововведень, за причиною виникнення, за часом виходу на ринок тощо). Однак найбільш значущими для підприємств консервної промисловості є такі класифікації, що ґрунтуються на ступені участі у виробничому процесі (виробничі та невиробничі інновації: адміністративні, в інших процесах внутрішнього управління, в процесах постачання-збуту, в процесах обігу, фінансового обслуговування), на функціональному призначенні інновацій (виробничо-технологічні кадрові, економічні, логістичні, маркетингові, фінансові, інвестиційні, інфраструктурні). Вважаємо, що саме такі, наведені на рис. 1, типи інновацій являють собою найбільш релевантний, актуальний комплексний тип поєднання нововведень для підприємства консервної промисловості.

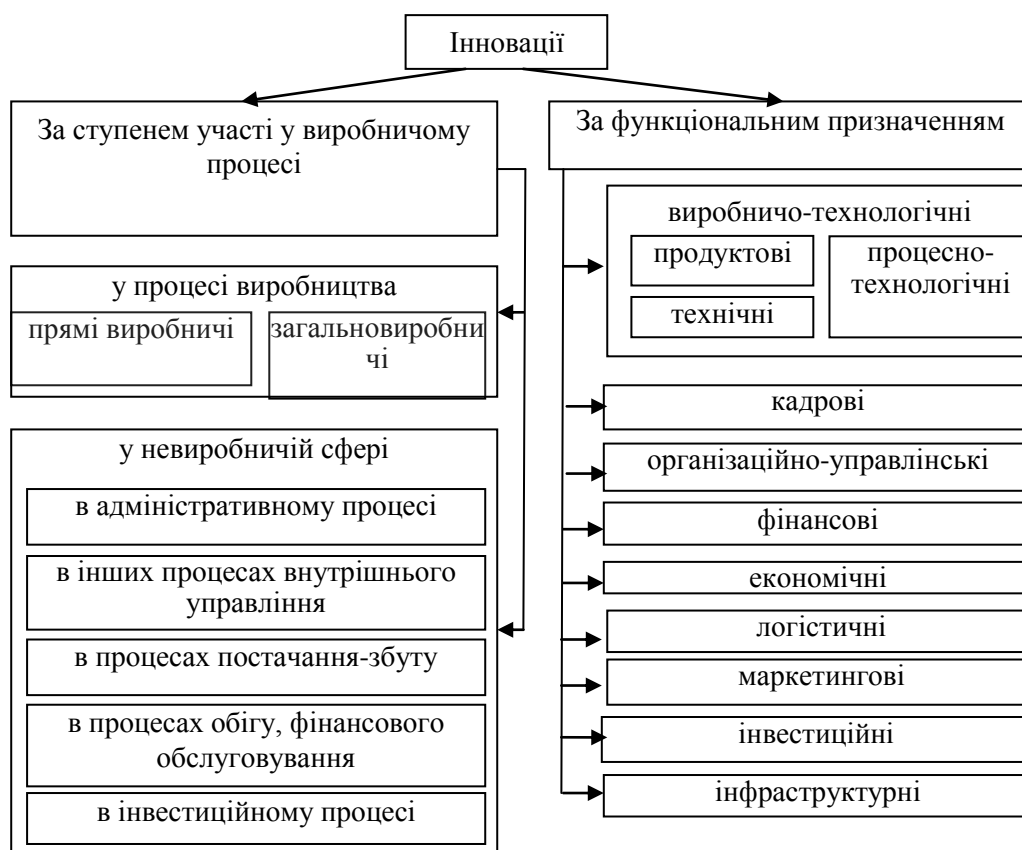

Рис. 1. Класифікаційні групи інновацій для підприємств консервної промисловості

Значущість обрання лише найбільш суттєвих класифікаційних груп для підприємств консервної промисловості підтверджується також тим фактом, що існує перехресний зв'язок між різними типами інновацій: економічні, організаційно-управлінські нововведення можуть бути інструментом і заходом реалізації виробничо-технологічних інновацій. Так, наприклад, для реалізації продуктових інновацій у вигляді запровадження виробництва таких видів продукції як фрукти, овочі сушені та комплектовані в типові набори для приготування певних страв знадобиться нове обладнання, додаткові приміщення, що потягне за собою додаткові фінансові витрати. Покрити фінансові витрати на впровадження нових

технологій допоможуть інноваційні підходи до організації, наприклад, процесів збуту існуючої традиційної консервної продукції із застосуванням електронних засобів та через зручні мобільні додатки, що дозволятиме заощадити і накопичити потрібні фінансові ресурси для впровадження продуктових інновацій.

Наведена на рис. 1 класифікація інновацій для консервного промислового підприємства має наукову і прикладну значущість тому, що характеризується кореляцією з видами діяльності підприємств, які передбачені Міжнародними стандартами фінансової звітності і є загальновідомими для інвесторів. Це суттєво полегшуватиме процес сприйняття інвесторами інформації про інноваційну діяльність суб'єкта господарювання і наближуватиме процеси управління інноваційним розвитком, в інформаційному аспекті, до міжнародних норм і стандартів.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Надане визначення інновацій, розроблена класифікація видів і типів інноваційної діяльності для консервного підприємства характеризуються відповідністю об'єктивним рисам і особливостям інноваційного процесу, що фактично провадиться вітчизняними підприємствами і дозволяють на їхній основі формувати подальше концептуально-методичне забезпечення дослідження інноваційної діяльності консервних підприємств. Перспективами для подальших досліджень на основі сформульованих визначень інновацій та класифікації типів інновацій є побудова методичного підходу до оцінки інноваційної сприйнятливості, інноваційного потенціалу вітчизняних консервних підприємств.

ЛІТЕРАТУРА

1. Schumpeter J. The Theory of Economic Development [Електронний ресурс] /J.A. Schumpeter. – New Brunswik, London: Transaction Publishers, 2012. – 255 с. - Режим доступу: <http://compaso.eu/wpd/wp-content/uploads/2013/01/Compaso2012-32-Croituru.pdf>

2. Захарченко В.І. Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки /Захарченко В. І., Корсікова Н. М., Меркулов М. М./ Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 448 с.

3. Лазарева Є.В.Інституційний механізм підвищення ефективності використання інноваційного потенціалу малого підприємництва / Є.В. Лазарева, А.В. Курносова, Г.В. Таран // Економічні інновації: Зб. наук. пр. — Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2014. — Вип. 57. — С. 179-187.

4. Бутенко А.І. Інноваційна спроможність суб'єктів підприємницької діяльності / А.І. Бутенко, Є.В. Лазарева. - Одеса: Фенікс, 2007. – 108 с.

5. Бутенко А.І. Інноваційний потенціал регіонів Українського Причорномор'я / А.І. Бутенко, Є.В. Лазарева // Регіональна економіка. — 2013. — № 2(68). — С. 106-113.

6. Кулиняк І.Я. Проблеми впровадження інновацій на вітчизняних підприємствах та напрямки їх вирішення

[Електронний ресурс] / І.Я. Кулиняк, О.-І.М. Демків. - Режим доступу: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/14818/1/98_161-162_120506_maket_ena_ntb.pdf

7. Бондаренко С.А. Концептуальні засади інноваційного розвитку в системі управління підприємством/ С. А. Бондаренко // Проблеми економіки. - 2016. - № 2. - С. 90-101.

8. Геєць В., Семіноженко В. Інноваційні перспективи України: Монографія. – Х.: Константа, 2006. – 272с.

9. Матюшенко І.Ю. Перспективи створення національної інноваційної системи в Україні [Електронний ресурс]/ І.Ю. Матюшенко. - Режим доступу: http://iee.org.ua/files/alushta/13-matyushenko-perspektivy_stv.pdf

10. Закон України «Про інноваційну діяльність» [Електронний ресурс]: Офіційний сайт Верховної Ради України. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/40-15>

REFERENCES

1. Schumpeter, J.A. (2013). The Theory of Economic Development [The Theory of Economic Development]. New Brunswik, London: Transaction Publishers. *compaso.eu*. Retrieved from <http://compaso.eu/wpd/wp-content/uploads/2013/01/Compaso2012-32-Croituru.pdf> [in English].

2. Zakharchenko, V.I., Korsikova, N. M., Merkulov, M. M. (2012). *Innovatsiyni menedzhment: teoriia i praktyka v umovakh transformatsii ekonomiky [Innovative Management: Theory and Practice in the conditions of transformation of the economy]*.Kyiv: [in Ukrainian].

3. Lazaryeva, Y.V., Kurnosova, A.V., Taran, H.V. (2014). Instytutsiynny mekhanizm pidvyshchennya efektyvnosti vykorystannya innovatsiynoho potentsialu maloho pidpryyemnytstva [Institutional mechanism of increasing of the efficiency of small business innovative potential use]. *Ekonomichni innovatsiyi. - Economic innovations*, 57, 179-187 [in Ukrainian].
4. Butenko, A.I. (2007). *Innovatsiina spromozhnist subiektiv pidpryyemnytskoi diialnosti [Innovative Capacity of Entrepreneurs]*. Odessa: Phoenix [in Ukrainian].
5. Butenko, A.I., Lazaryeva, Y.V. (2007). Innovatsiyni potentsial rehioniv Ukrainskoho Prychornomia [Innovative potential of the regions of the Ukrainian Black Sea region]. *Rehionalna ekonomika. - Regional economy*, 2(68), 106-113 [in Ukrainian].
6. Kulyniak, I.Ya., Demkiv, O.-I.M. (2012). Problemy vprovadzhennia innovatsii na vitchezniianykh pidpryyemstvakh ta napriamky yikh vyrishennia [Problems of introduction of innovations at domestic enterprises and directions of their solution]. *Tezy dopovidei IV Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi videokonferentsii - Abstracts of the IV International scientific and practical videoconference*, 23-24 of May, Retrieved from http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/14818/1/98_161-162_120506_maket_ena_ntb.pdf [in Ukrainian].
7. Bondarenko, S.A. (2016). Kontseptualni zasady innovatsiynoho rozvytku v systemi upravlinnia pidpryyemstvom [Conceptual foundations of innovation development in enterprise management system]. *Problemy ekonomiky - Problems of the economy*, 2, 90-101 [in Ukrainian].
8. Heiets, V.M., Seminozhenko, V. P. (2006). *Innovatsiini perspektyvy Ukrainy: Monohrafiia. – Kharkiv: Konstanta* [in Ukrainian].
9. Matiushenko I.Yu. (2012). *Perspektyvy stvorennia natsionalnoi innovatsiinoi systemy v Ukraini* [Prospects for the creation of a national innovation system in Ukraine]. Retrieved from http://iee.org.ua/files/alushta/13-matyushenko-perspektyvy_stv.pdf [in Ukrainian].
10. Zakon Ukrainy «Pro innovatsiinu diialnist» [Law of Ukraine "On Innovation Activity"]. zakon3.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/40-15> [in Ukrainian].